De Canon van Vlaanderen voor kinderen

Koppeling met de minimumdoelen in het basisonderwijs

Ben je leraar in het basisonderwijs en wil je met *De Canon van Vlaanderen voor kinderen* aan de slag in de klas? Dan helpt dit document je op weg. Je vindt er per hoofdstuk een overzicht van de minimumdoelen die aansluiten bij de zestig verhalen in het boek, met bijzondere aandacht voor de minimumdoelen geschiedenis.

Bij de samenstelling van *De Canon van Vlaanderen voor kinderen* werd rekening gehouden met de nieuwe minimumdoelen voor het basisonderwijs. In dit document vind je per hoofdstuk **onderlijnd** de bijbehorende minimumdoelen terug. De inhoudelijke elementen uit de minimumdoelen voor geschiedenis die - al dan niet letterlijk - in de tekst aan bod komen, zijn telkens **turquoise gemarkeerd**. Zo zie je in één oogopslag welke leerinhouden je met een bepaald verhaal kunt behandelen. Sommige hoofdstukken sluiten aan bij een groot aantal minimumdoelen en bieden daardoor kansen om verschillende doelen tegelijk te bereiken. Andere hoofdstukken bevatten minder of geen specifieke minimumdoelen voor geschiedenis, maar kunnen bijvoorbeeld wel worden ingezet om te werken aan leesvaardigheid en taalkundige minimumdoelen.

De koppeling beperkt zich niet tot de minimumdoelen rond kennis van het verleden (5.1), waaraan de historische ontwikkelingen, plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen in de verhalen rechtstreeks bijdragen. Alle zestig vensters bieden ook aanknopingspunten om te werken aan minimumdoelen rond kennis van geschiedenis (5.2), zoals bronnengebruik, historisch redeneren, multiperspectivisme en chronologisch bewustzijn. Daarnaast kunnen de verhalen aanleiding geven tot reflectie en dialoog over verleden en geschiedenis (5.3), met thema's als burgerschap, erfgoed, identiteit, betekenisgeving en de relatie tussen verleden en heden, die in de teksten verweven zitten.

Ook vakoverschrijdende mogelijkheden komen aan bod. Naast de minimumdoelen geschiedenis zijn daarom, waar relevant, ook minimumdoelen uit andere leergebieden opgenomen. Deze zijn **groen gemarkeerd** en hebben betrekking op de vakdisciplines Nederlands (vensters 7, 20, 31, 51 en 59), wetenschap en techniek (venster 22), aardrijkskunde (venster 49), muzische vorming (vensters 14, 17, 20, 24, 35, 53 en 56), attitudes (vensters 31, 54, 58 en 60) en Frans (venster 53).

Beschouw dit document als een praktisch hulpmiddel om de verhalen uit *De Canon van Vlaanderen voor kinderen* doelgericht in te zetten in je lessen. De koppelingen bieden suggesties en aanknopingspunten: jij bepaalt hoe je de verhalen afstemt op je klasgroep, je lesdoelen en de bredere leercontext.

Venster 1: van ijskoude steppe naar plek vol steden Prehistorie
/

Venster 2: we zijn nog een klein beetje neanderthaler Prehistorie – Ca. 500.000-40.000 jaar geleden		
Kleuter	5.1.1 De kleuters weten hoe mensen tijdens de prehistorie overleefden en samenleefden. • **ontwikkelingen:** het gebruik van vuur, jagen, voedsel verzamelen, werktuigen (steen en been), grot- en muurschilderingen; • **personen en groepen:** kleine groep (stam). 5.2.1 De kleuters kunnen soorten bronnen vanuit de bestudeerde samenlevingen benoemen: • beenderen, fossielen, werktuig, rotsschildering, graf; • standbeeld, foto, dagboek, brief	*Richtinggevende woordenschat:* prooi, vee, pijlpunt, mes, speer, bijl
4de jaar	5.1.1 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de prehistorie met de natuur omgingen en samenleefden. • **ontwikkelingen:** rechtop lopen, taal, omgang met anderen, werktuigen (brons en ijzer), de eerste migraties, relaties tussen mens-dier-plant, leven op het ritme van dag/nacht/seizoenen; • **plaatsen:** Afrika (Riftvallei), Flores, Maasvallei, Çatalhöyük; • **personen en groepen:** complexere sociale groepen, Neanderthaler, Sapiens. 5.2.3 De leerlingen weten wat paleontologen, archeologen en historici doen.	

Venster 3: wat een potscherf je kan vertellen Prehistorie – Ca. 5250-4950 voor onze tijdrekening	
4de jaar	5.2.2 De leerlingen kennen typische vragen om te stellen over aangereikte bronnen: • hoe en waarom een bron is gemaakt; • wanneer en waar een bron is gemaakt. 5.2.3 De leerlingen weten wat paleontologen, archeologen en historici doen.

Venster 4: knappe Kelten Prehistorie – Ca. 500-50 voor onze tijdrekening		
4de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de oudheid overleefden, samenleefden en hoe ze dachten De Romeinen • **ontwikkelingen:** imperialisme, identiteit en integratie, migratie, handel over lange afstanden, culturele uitwisseling, voedselproductie, dagelijks leven; • **plaatsen:** wegennetwerk, keukens, Rome, Pompeii, Carthago, Tongeren, Velzeke, Limes; • **personen en groepen:** Hannibal, Cornelia, Caesar, keizer Augustus, slaafgemaakten, de Kelten, Germanen, Constantijn; • **gebeurtenissen:** ontstaan van het christendom, Pax Romana.	*Richtinggevende woordenschat:* ratio, mythe, natuurgodsdienst, kleitablet, god, godin, offer

Venster 5: daar komen de Romeinen Klassieke oudheid – Ca. 10 voor onze tijdrekening - 400		
4de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de oudheid overleefden, samenleefden en hoe ze dachten De Romeinen • **ontwikkelingen:** imperialisme, identiteit en integratie, migratie, handel over lange afstanden, culturele uitwisseling, voedselproductie, dagelijks leven; • **plaatsen:** wegennetwerk, keukens, Rome, Pompeii, Carthago, Tongeren, Velzeke, Limes; • **personen en groepen:** Hannibal, Cornelia, Caesar, keizer Augustus, slaafgemaakten, de Kelten, Germanen, Constantijn; • **gebeurtenissen:** ontstaan van het christendom, Pax Romana.	*Richtinggevende woordenschat:* ratio, mythe, natuurgodsdienst, kleitablet, god, godin, offer

Venster 6: Karel de Grote, een machtige Frankische vorst Middeleeuwen – Ca. 747-814		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel.	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter

Venster 7: over vogelnestjes en taal Middeleeuwen – Einde 11de eeuw		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel.	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter
4de jaar	1.4.16 De leerlingen weten dat taal evolueert doorheen de tijd	
6de jaar	1.4.14 De leerling weet dat het Nederlands tot een taalfamilie behoort.	

Venster 8: laat de molens maar draaien Middeleeuwen – Ca. 1183		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel.	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter

Venster 9: een wereldstad uit de middeleeuwen Middeleeuwen – Ca. 1100-1500		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel. Contacten tussen samenlevingen • **ontwikkelingen:** interculturele contacten; • **plaatsen:** Al-Andaluz, de moskee van Cordoba, het Alhambra, Dorestad; • **personen en groepen:** Maimonides, conversos, vikingen, Rollo de Noorman; • **gebeurtenissen:** de Reconquista, de belegering van Parijs	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter

Venster 10: wereldkaarten en verre reizen Middeleeuwen – Ca. 1154		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. De Arabische wereld • **ontwikkelingen:** het ontstaan en de verspreiding van de islam, kennisontwikkeling, Arabische kunst; • **plaatsen:** Bagdad (huis van wijsheid); • **personen en groepen:** Al-Ghazali, geleerden, kaliefen; • **gebeurtenissen:** schisma tussen sjiieten en soennieten; . Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel. Contacten tussen samenlevingen • **ontwikkelingen:** interculturele contacten; • **plaatsen:** Al-Andaluz, de moskee van Cordoba, het Alhambra, Dorestad; • **personen en groepen:** Maimonides, conversos, vikingen, Rollo de Noorman; • **gebeurtenissen:** de Reconquista, de belegering van Parijs	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter

Venster 11: begijnen, bedelorden en mystici Middeleeuwen – 13de eeuw		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel.	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter

Venster 12: pas op dat Reynaert je niet fopt! Middeleeuwen – Ca. 1260
/

Venster 13: 1302 Middeleeuwen – 1302		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel.	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter

Venster 14: een meesterwerk vol verborgen details Middeleeuwen – 1432	
4de / 6de jaar	6.1.2 De leerlingen kunnen enkele kunststromingen en artistieke creaties verkennen: Beeld: • artistieke creaties van beeldende kunstenaars; • kunststromingen
6de jaar	6.1.1 De leerlingen kunnen de geografische, historische en maatschappelijke context van een artistieke creatie beschrijven

Venster 15: de Bourgondiërs en de Slag bij Gavere Middeleeuwen – 1453		
4de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de middeleeuwen overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** rurale en stedelijke samenleving, ziekten (de pest), agrarische (r)evolutie, handel, rechtspraak, machtsverhoudingen en ongelijkheid, christendom; • **plaatsen:** Brugge, Gent, kloosters en abdijen; • **personen en groepen:** Hildegard van Bingen, de Bourgondiërs, begijnen, gilde, ambachtslieden; • **gebeurtenissen:** de keure van Kortenberg, het drieslagstelsel.	*Richtinggevende woordenschat:* leerling, gezel, meester, koopman, ploeg, heiligendagen, monnik, non, de adel, de clerus, charter

Venster 16: over een reuzenpaard en heilig bloed Middeleeuwen – Ten laatste 1460		
6de jaar	5.3.2 De leerlingen kunnen de relatie tussen heden, verleden en toekomst verwoorden met betrekking tot de bestudeerde samenlevingen: • materieel en immaterieel erfgoed; • racisme en discriminatie; • organisatie van samenleving en dialoog: democratische instellingen, dictatorschap. 5.3.3 De leerlingen kunnen uitleggen wat historische gebeurtenissen, ontwikkelingen, plaatsen, en/of personen voor de samenleving kunnen betekenen: erfgoed: standbeelden, straatnamen, verhalen, feestdagen.	*Richtinggevende woordenschat:* materieel erfgoed: gebouw, weg en pad, foto, kleding, landschap en locatie, gebruiksvoorwerp. immaterieel erfgoed: traditie, dialect, zang, dans, sport en spel, processie, folklore, herdenkingsceremonie

Venster 17: zingen in vele stemmen Vroegmoderne tijd – Ca. 1515	
6de jaar	6.1.1 De leerlingen kunnen de geografische, historische en maatschappelijke context van een artistieke creatie beschrijven 6.2.1 De leerlingen kennen de volgende begrippen: een canon, de melodische lijn, het motief, de solo, het ensemble, de componist. 6.2.2 De leerlingen kennen de bouwstenen van muziek: ritme, tempo, dynamiek, structuur/vorm, klankkleur, samenklank. 6.2.8 De leerlingen kunnen samenklank herkennen.

Venster 18: nieuwe ideeën in drukletters Vroegmoderne tijd – Ca. 1469-1536	
4de jaar	5.1.4 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de vroegmoderne tijd overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** religieuze conflicten, staatsvorming, imperialisme, boekdrukkunst; • **plaatsen:** Frankrijk, Duitse Rijk, Antwerpen; • **personen en groepen:** Karel V, Plantijn, Lodewijk XIV; • **gebeurtenissen:** de Vrede van Westfalen

Venster 19: op wereldreis met Pedro de Gante Vroegmoderne tijd – Ca. 1480-1572		
4de jaar	5.1.4 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de vroegmoderne tijd overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** religieuze conflicten, staatsvorming, imperialisme, boekdrukkunst; • **plaatsen:** Frankrijk, Duitse Rijk, Antwerpen; • **personen en groepen:** Karel V, Plantijn, Lodewijk XIV; • **gebeurtenissen:** de Vrede van Westfalen	
6de jaar	5.1.1 De leerlingen weten hoe mensen in de vroegmoderne tijd overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Afrika • **ontwikkelingen:** mondelinge tradities, religie, machtsverhoudingen, slavenhandel, staatsvorming; • **plaatsen:** de Kongostroom; • **personen en groepen:** Lukeni Lua Nimi, Portugese handelaren, Afonso I, Garcia II van Kongo; • **gebeurtenissen:** de oprichting van het Kongo-koninkrijk, introductie van het christendom. Contacten tussen samenlevingen • **ontwikkelingen:** uitwisseling van ideeën in kunst, wetenschap en kosmologie, wereldimperialisme, Atlantische driehoekshandel; • **plaatsen:** zijderoutes, handelspost, kolonie; • **personen en groepen:** slaafgemaakten, zeevaarders, Vermeer, Columbus, de West- Indische Compagnie, La Malinche; • **gebeurtenissen:** het ronden van Kaap de Goede Hoop	*Richtinggevende woordenschat:* ritueel, ceremonie

Venster 20: wat een Dulle Griet! Vroegmoderne tijd – 1563	
4de jaar	1.4.3 De leerlingen kennen figuurlijk taalgebruik
4de / 6de jaar	6.1.2 De leerlingen kunnen enkele kunststromingen en artistieke creaties verkennen: Beeld: • artistieke creaties van beeldende kunstenaars; • kunststromingen
6de jaar	6.1.1 De leerlingen kunnen de geografische, historische en maatschappelijke context van een artistieke creatie beschrijven

Venster 21: sla alle beelden stuk! Vroegmoderne tijd – 1566	
4de jaar	5.1.4 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de vroegmoderne tijd overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** religieuze conflicten, staatsvorming, imperialisme, boekdrukkunst; • **plaatsen:** Frankrijk, Duitse Rijk, Antwerpen; • **personen en groepen:** Karel V, Plantijn, Lodewijk XIV; • **gebeurtenissen:** de Vrede van Westfalen

Venster 22: wetenschap wint van wonderen Vroegmoderne tijd – 1548-1620	
6de jaar	3.7.1 De leerlingen kennen de volgende begrippen: de wisselwerking, de wetenschap, de technologie, de technologische ontwikkeling, de wetenschappelijke ontdekking, de innovatie, de uitvinding, de duurzaamheid, de ecologische voetafdruk, de ethiek.

Venster 23: hokus, pocus… Heksen! Vroegmoderne tijd – ?-1590	
6de jaar	5.3.1 De leerlingen kennen de begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: democratie, regering, parlement, rechtbank, bescherming, wetten, grondwet, vrijheid.

Venster 24: meesters van de barok Vroegmoderne tijd – 1624	
4de jaar	5.1.4 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de vroegmoderne tijd overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** religieuze conflicten, staatsvorming, imperialisme, boekdrukkunst; • **plaatsen:** Frankrijk, Duitse Rijk, Antwerpen; • **personen en groepen:** Karel V, Plantijn, Lodewijk XIV; • **gebeurtenissen:** de Vrede van Westfalen
4de / 6de jaar	6.1.2 De leerlingen kunnen enkele kunststromingen en artistieke creaties verkennen: Beeld: • artistieke creaties van beeldende kunstenaars; • kunststromingen
6de jaar	6.1.1 De leerlingen kunnen de geografische, historische en maatschappelijke context van een artistieke creatie beschrijven

Venster 25: Brussel brandt! Vroegmoderne tijd – 1695		
4de jaar	5.1.4 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de vroegmoderne tijd overleefden, samenleefden en hoe ze dachten. Europa • **ontwikkelingen:** religieuze conflicten, staatsvorming, imperialisme, boekdrukkunst; • **plaatsen:** Frankrijk, Duitse Rijk, Antwerpen; • **personen en groepen:** Karel V, Plantijn, Lodewijk XIV; • **gebeurtenissen:** de Vrede van Westfalen	
6de jaar	5.3.2 De leerlingen kunnen de relatie tussen heden, verleden en toekomst verwoorden met betrekking tot de bestudeerde samenlevingen: • materieel en immaterieel erfgoed; • racisme en discriminatie; • organisatie van samenleving en dialoog: democratische instellingen, dictatorschap. 5.3.3 De leerlingen kunnen uitleggen wat historische gebeurtenissen, ontwikkelingen, plaatsen, en/of personen voor de samenleving kunnen betekenen: erfgoed: standbeelden, straatnamen, verhalen, feestdagen.	*Richtinggevende woordenschat:* materieel erfgoed: gebouw, weg en pad, foto, kleding, landschap en locatie, gebruiksvoorwerp. immaterieel erfgoed: traditie, dialect, zang, dans, sport en spel, processie, folklore, herdenkingsceremonie

Venster 26: de tijd van de verlichte geesten Vroegmoderne tijd – 1717-1780	
4de jaar	5.3.1 De leerlingen kennen de volgende begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: verkiezingen, vertegenwoordiging, macht, rechten, plichten, regels, afspraken, gelijkheid. 5.3.3 De leerlingen weten dat ontwikkelingen in de bestudeerde samenlevingen een invloed hebben uitgeoefend op hedendaagse samenlevingen: • (on)vrijheid, (on)gelijkheid, (on)verdraagzaamheid, oorlog en vrede; • erfgoed.

Venster 27: hoe een machine uit Engeland alles veranderde Moderne tijd – Ca. 1800	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ Charleroi, arbeiders en opdrachtgevers, Lieven Bauwens, Emilie Claeys, landschapsverandering (terrils, kleiputten, kanalen, spoorwegen), landverhuizers;

Venster 28: de Fransen en hun nieuwe wetten Moderne tijd – 1804	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ de Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger, het Burgerlijk Wetboek van Napoleon, de Belgische Grondwet, de Bloednacht in Leuven;

Venster 29: een grondwet voor een nieuw land Moderne tijd – 1830-1831	
4de jaar	5.3.1 De leerlingen kennen de volgende begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: verkiezingen, vertegenwoordiging, macht, rechten, plichten, regels, afspraken, gelijkheid
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ de Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger, het Burgerlijk Wetboek van Napoleon, de Belgische Grondwet, de Bloednacht in Leuven; 5.3.1 De leerlingen kennen de begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: democratie, regering, parlement, rechtbank, bescherming, wetten, grondwet, vrijheid.

Venster 30: de eerste trein op het Europese vasteland Moderne tijd – 1835	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ Charleroi, arbeiders en opdrachtgevers, Lieven Bauwens, Emilie Claeys, landschapsverandering (terrils, kleiputten, kanalen, spoorwegen), landverhuizers;

Venster 31: de Leeuw van Vlaanderen Moderne tijd – 1838		
6de jaar	5.3.2 De leerlingen kunnen de relatie tussen heden, verleden en toekomst verwoorden met betrekking tot de bestudeerde samenlevingen: • materieel en immaterieel erfgoed; • racisme en discriminatie; • organisatie van samenleving en dialoog: democratische instellingen, dictatorschap. 5.3.3 De leerlingen kunnen uitleggen wat historische gebeurtenissen, ontwikkelingen, plaatsen, en/of personen voor de samenleving kunnen betekenen: erfgoed: standbeelden, straatnamen, verhalen, feestdagen.	*Richtinggevende woordenschat:* materieel erfgoed: gebouw, weg en pad, foto, kleding, landschap en locatie, gebruiksvoorwerp. immaterieel erfgoed: traditie, dialect, zang, dans, sport en spel, processie, folklore, herdenkingsceremonie
4de jaar	1.5.6 De leerlingen kunnen verwoorden waarom een tekst aanspreekt.	
6de jaar	9.1.10 De leerlingen kennen de erkende symbolen van de Vlaamse gemeenschap (feestdag, vlag, wapen, memoriaal en volkslied).	

Venster 32: Vlaanderen is arm Moderne tijd – 1845-1847	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ Charleroi, arbeiders en opdrachtgevers, Lieven Bauwens, Emilie Claeys, landschapsverandering (terrils, kleiputten, kanalen, spoorwegen), landverhuizers;

Venster 33: feest in Antwerpen! Moderne tijd – 1863	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ Charleroi, arbeiders en opdrachtgevers, Lieven Bauwens, Emilie Claeys, landschapsverandering (terrils, kleiputten, kanalen, spoorwegen), landverhuizers;

Venster 34: het harde leven van arbeiders in de negentiende eeuw Moderne tijd – 1855-1945	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o Charleroi, arbeiders en opdrachtgevers, Lieven Bauwens, Emilie Claeys, landschapsverandering (terrils, kleiputten, kanalen, spoorwegen), landverhuizers; 5.3.1 De leerlingen kennen de begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: democratie, regering, parlement, rechtbank, bescherming, wetten, grondwet, vrijheid.

Venster 35: nieuwe kunst Moderne tijd – 1889	
4de / 6de jaar	6.1.2 De leerlingen kunnen enkele kunststromingen en artistieke creaties verkennen: Beeld: • artistieke creaties van beeldende kunstenaars; • kunststromingen
6de jaar	6.1.1 De leerlingen kunnen de geografische, historische en maatschappelijke context van een artistieke creatie beschrijven

<table>
<tr><th colspan="3">Venster 36: de Bloednacht van Leuven
Moderne tijd – 1902</th></tr>
<tr><td>Kleuter</td><td>5.3.1 De kleuters kennen de volgende begrippen: mening, overleg, stemmen.</td><td>Richtinggevende woordenschat:

meerderheid, minderheid</td></tr>
<tr><td>4de jaar</td><td colspan="2">5.3.1 De leerlingen kennen de volgende begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: verkiezingen, vertegenwoordiging, macht, rechten, plichten, regels, afspraken, gelijkheid</td></tr>
<tr><td>6de jaar</td><td colspan="2">5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten.

• ontwikkelingen: industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie;

• plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:

o de Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger, het Burgerlijk Wetboek van Napoleon, de Belgische Grondwet, de Bloednacht in Leuven;

5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden.

• ontwikkelingen: internationale rivaliteit en samenwerking; vrouwenemancipatie, burgerrechten; informatie-, communicatie- en technologierevoluties, ruimte-exploratie;

• plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:

o Rosa Parks, gastarbeiders, de pil, stemrecht voor vrouwen, homohuwelijk;

5.3.1 De leerlingen kennen de begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: democratie, regering, parlement, rechtbank, bescherming, wetten, grondwet, vrijheid.</td></tr>
</table>

Venster 37: meisjes willen ook naar school Moderne tijd – 1853-1948	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie;

Venster 38: drie kraaiende hanen Moderne tijd – 1910
/

Venster 39: Vlaanderens mooiste Moderne tijd – 1913
/

Venster 40: Paul Panda Farnana Moderne tijd – 1888-1930	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o conferentie van Berlijn, de Onafhankelijke Kongostaat, Union Minière du Haut-Katanga, Paul Panda Farnana; 5.3.2 De leerlingen kunnen de relatie tussen heden, verleden en toekomst verwoorden met betrekking tot de bestudeerde samenlevingen: • materieel en immaterieel erfgoed; • racisme en discriminatie; • organisatie van samenleving en dialoog: democratische instellingen, dictatorschap.

Venster 41: als ouders treuren om hun kind Moderne tijd – 1914-1918	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o begraafplaatsen, monumenten en gedenktekens van de Eerste Wereldoorlog, Verdrag van Versailles. 5.3.3 De leerlingen kunnen uitleggen wat historische gebeurtenissen, ontwikkelingen, plaatsen, en/of personen voor de samenleving kunnen betekenen: erfgoed: standbeelden, straatnamen, verhalen, feestdagen.

Venster 42: diep in de koolmijn Moderne tijd – 1901-1992	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **ontwikkelingen:** industriële en agrarische revolutie, effecten van verstedelijking op leef- en werkomstandigheden, leven op het ritme van de klok, migratie, imperialisme, veranderende grenzen, grondwetten, emancipatie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o Charleroi, arbeiders en opdrachtgevers, Lieven Bauwens, Emilie Claeys, landschapsverandering (terrils, kleiputten, kanalen, spoorwegen), landverhuizers; 5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o Rosa Parks, gastarbeiders, de pil, stemrecht voor vrouwen, homohuwelijk;

Venster 43: maak plaats voor de jeugd! Moderne tijd – 1920-…
/

Venster 44: koken met ‘Ons kookboek’ Moderne tijd – 1947
/

Venster 45: de IJzertoren Moderne tijd – 1930	
6de jaar	5.1.2 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de moderne tijd met de natuur omgingen, overleefden, samenleefden en dachten. • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ begraafplaatsen, monumenten en gedenktekens van de Eerste Wereldoorlog, Verdrag van Versailles. 5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ het Fort van Breendonk en de Kazerne Dossin, verzetsstrijders en collaborateurs;

Venster 46: de Tweede Wereldoorlog Moderne tijd – 1940-1945	
6de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ het Fort van Breendonk en de Kazerne Dossin, verzetsstrijders en collaborateurs; 5.3.2 De leerlingen kunnen de relatie tussen heden, verleden en toekomst verwoorden met betrekking tot de bestudeerde samenlevingen: • materieel en immaterieel erfgoed; • racisme en discriminatie; • organisatie van samenleving en dialoog: democratische instellingen, dictatorschap.

Venster 47: de Dossinkazerne Moderne tijd – 1940-1945	
6de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** ○ het Fort van Breendonk en de Kazerne Dossin, verzetsstrijders en collaborateurs; 5.3.2 De leerlingen kunnen de relatie tussen heden, verleden en toekomst verwoorden met betrekking tot de bestudeerde samenlevingen: • materieel en immaterieel erfgoed; • racisme en discriminatie; • organisatie van samenleving en dialoog: democratische instellingen, dictatorschap.

Venster 48: op naar meer sociale zekerheid Hedendaagse tijd – 1944-…	
4de jaar	5.3.1 De leerlingen kennen de volgende begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: verkiezingen, vertegenwoordiging, macht, rechten, plichten, regels, afspraken, gelijkheid.
6de jaar	5.3.1 De leerlingen kennen de begrippen met betrekking tot de principes van de democratische rechtsstaat: democratie, regering, parlement, rechtbank, bescherming, wetten, grondwet, vrijheid.

Venster 49: volgebouwd Vlaanderen Hedendaagse tijd – 1948	
6de jaar	4.2.7 De leerlingen kennen de volgende begrippen met betrekking tot infrastructuur en hun interactie met landschappen: • het wonen: de verstedelijking, de open ruimte, de ruimtelijke ordening;

Venster 50: kom toch eens kijken Hedendaagse tijd – 1925-2021
/

Venster 51: 'De Oostakkerse gedichten' Hedendaagse tijd – 1955	
4de jaar	1.1.13 De leerlingen kunnen tonen dat ze doelen van teksten herkennen aan de hand van tekstkenmerken 1.5.9 De leerlingen kunnen op basis van voorbeelden een eigen talige creatie maken.
6de jaar	1.5.5 De leerling kan een eigen talige creatie mondeling of schriftelijk presenteren.

Venster 52: de pil voor wie geen kinderen (meer) wil Hedendaagse tijd – 1961-…	
6de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **ontwikkelingen:** internationale rivaliteit en samenwerking; vrouwenemancipatie, burgerrechten; informatie-, communicatie- en technologierevoluties, ruimte-exploratie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o Rosa Parks, gastarbeiders, de pil, stemrecht voor vrouwen, homohuwelijk;

Venster 53: *Bonjour*, Vlaanderen! Hedendaagse tijd – 1962	
6de jaar	6.1.1 De leerlingen kunnen de geografische, historische en maatschappelijke context van een artistieke creatie beschrijven 10.8.3 De leerlingen kennen een aantal diverse en markante inhouden (personen, gebeurtenissen, plaatsen, objecten) uit de francofone cultuur: geschiedenis, kunst, maatschappij, volkse en culinaire tradities

Venster 54: de taalgrens Hedendaagse tijd – 1962-1963	
6de jaar	9.1.6 De leerlingen kennen de Belgische federale staatstructuur met drie gemeenschappen (Vlaams, Frans en Duitstalig) en drie gewesten (Vlaams, Waals en Brussels Hoofdstedelijk). Ze weten dat elk een eigen bestuur heeft waar beslissingen worden genomen

Venster 55: staal en slimme technologie in Vlaanderen Hedendaagse tijd – 1967	
6de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **ontwikkelingen:** internationale rivaliteit en samenwerking; vrouwenemancipatie, burgerrechten; informatie-, communicatie- en technologierevoluties, ruimte-exploratie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o Rosa Parks, gastarbeiders, de pil, stemrecht voor vrouwen, homohuwelijk;

Venster 56: Rock Werchter Hedendaagse tijd – 1975	
4de / 6de jaar	6.1.2 De leerlingen kunnen enkele kunststromingen en artistieke creaties verkennen: Muziek: • artistieke creaties van componisten; • muziekstijlen
6de jaar	6.1.1 De leerlingen kunnen de geografische, historische en maatschappelijke context van een artistieke creatie beschrijven

Venster 57: de euro Hedendaagse tijd – 2002	
4de jaar	5.3.3 De leerlingen weten dat ontwikkelingen in de bestudeerde samenlevingen een invloed hebben uitgeoefend op hedendaagse samenlevingen: • (on)vrijheid, (on)gelijkheid, (on)verdraagzaamheid, oorlog en vrede; • erfgoed.
6de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **ontwikkelingen:** internationale rivaliteit en samenwerking; vrouwenemancipatie, burgerrechten; informatie-, communicatie- en technologierevoluties, ruimte-exploratie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o Verenigde Naties, Europese Unie, de Muur van Berlijn;

Venster 58: liefde is liefde Hedendaagse tijd – 2003	
4de jaar	5.3.3 De leerlingen weten dat ontwikkelingen in de bestudeerde samenlevingen een invloed hebben uitgeoefend op hedendaagse samenlevingen: • (on)vrijheid, (on)gelijkheid, (on)verdraagzaamheid, oorlog en vrede; • erfgoed.
6de jaar	5.1.3 De leerlingen weten hoe mensen tijdens de hedendaagse tijd samenleefden. • **ontwikkelingen:** internationale rivaliteit en samenwerking; vrouwenemancipatie, burgerrechten; informatie-, communicatie- en technologierevoluties, ruimte-exploratie; • **plaatsen, personen, groepen en gebeurtenissen:** o Rosa Parks, gastarbeiders, de pil, stemrecht voor vrouwen, homohuwelijk; 5.3.2 De leerlingen kunnen de relatie tussen heden, verleden en toekomst verwoorden met betrekking tot de bestudeerde samenlevingen: • materieel en immaterieel erfgoed; • racisme en discriminatie; • organisatie van samenleving en dialoog: democratische instellingen, dictatorschap.
Kleuter	9.1.6 De kleuters weten dat mensen kunnen verschillen in sekse, etniciteit, geloof, uiterlijk en geaardheid.

Venster 59: hoeveel goesting heb jij? Hedendaagse tijd – 2004	
4de jaar	1.4.12 De leerlingen kennen enkele taalvariëteiten: dialect, Standaardnederlands 1.4.14 De leerlingen kennen de termen jongerentaal en vaktaal. 1.4.15 De leerlingen weten dat taal wordt beïnvloed door verschillende factoren: leeftijd en beroep van de gebruiker 1.4.16 De leerlingen weten dat taal evolueert doorheen de tijd.
6de jaar	1.4.11 De leerling kent taalvariëteiten: tussentaal, vreemde taal. 1.4.12 De leerling weet dat taal wordt beïnvloed door verschillende factoren: plaats en cultuur

Venster 60: een superdivers Vlaanderen Hedendaagse tijd – 2012-…	
4de jaar	9.1.11 De leerlingen kennen de volgende begrippen: racisme, discriminatie en diversiteit. 9.1.15 De leerlingen kunnen positieve en negatieve manieren van omgaan met diversiteit herkennen.
6de jaar	9.1.13 De leerlingen kunnen illustreren hoe diversiteit het samenleven verrijkend en uitdagend maakt.